

Ongebroken uit de kooi

HOE EEN GESTOORDE MOORDENAAR ER NA TWAALF JAAR IN
SLAAGDE OM ZICHZELF TE RECLASSEREN

FOTO: A.P. PRESS

In 1987 pleegde Henk F., geïnspireerd door Charles Manson een 'oefenmoord'. Hij kreeg twee jaar en tbr, maar verzette zich tegen elke behandeling. Daardoor kwam hij pas begin dit jaar vrij. Reconstructie van een mislukt leven, waarin het toch nog goed lijkt te komen. 'Het was een extreem voorbeeld van zinloos geweld.'

De Amerikaanse seriemoordenaar Charles Manson was zijn grote voorbeeld, zegt Henk F. 'De dodelijke blik van die man vond ik als jongen van zeventien, achttien waanzinnig.' Tientallen keren zag hij *Helter skelter*, een bloedige film over de geruchtmakende Tate-moorden: op 9 augustus 1969 vermoordde de Manson-bende in een villa in Beverly Hills op beestachtige wijze de hoogzwangere actrice Sharon Tate en vier van haar vrienden. De volgende dag vielen er opnieuw twee slachtoffers. *Helter skelter* gaf Henk een kick: hij droomde over moord.

Een andere favoriete film was *Scarface*, met Al Pacino als maffiabaas Tony Montana. 'Die gast kon net als Charles Manson dwars door mensen heen kijken. Dat wilde ik ook.' Thuis oefende Henk op zijn boxer Caesar. Die keek hij dan minutenlang zo koelbloedig in de ogen dat de hond begon te janken. Vooral als Henk speed had geslikt, identificeerde hij

GERLOF LEISTRA

zich volledig met Montana, en vooral met Manson. Dan draaide hij *Helter skelter*, een nummer van The Beatles, op oorlogssterkte en zat de hele nacht misdaadfilms te kijken. 'Van *Helter skelter* werd ik helemaal lijp. Op het laatst voelde ik mij Charles Manson.'

In de jaren zestig was Charles Manson de charismatische leider van een groep losgeslagen hippies in Californië: *The Family*. Zij deden alles voor hem, inclusief het plegen van diefstal en moord. Manson predikte een vaag soort revolutie. Hij dacht dat het nummer *Helter skelter* van The Beatles geheime boodschappen voor hem bevatte. '*Helter skelter*' betekende iets als 'het einde der tijden'.

Henk F. werd geboren in het jaar dat Charles Manson zijn bloedige reputatie vestigde: op 5 maart 1969. Net als Manson was hij een buitenechtelijk kind en speelde zijn moeder de hoer. Z'n werkelijke vader was een inwonende kostganger. Die had gevochten in het Vreemdelingenlegioen, had gezeten voor oplichting en was verslaafd aan de drank. Thuis werden Henk en zijn gestoorde broertje Frank

vaak aan hun lot overgelaten. Dan zaten ze zonder eten, vernielden de huisraad en smeerden hun ontlasting op de muren.

Drie maanden na de geboorte van Henk besloot zijn moeder te scheiden en een jaar later hertrouwde zij met haar 'kostganger'. Uit die relatie werd nog een zontje geboren, Jan-Paul. Begin 1972 verdween de man echter spoorloos. De

'Van Helter
Skelter werd ik
lijp. Ik voelde
mij Charles
Manson'

drie jongetjes kregen een voogdes toegewezen en werden door de Kinderbescherming in een tehuis geplaatst. Ze vertoonden onge-reemd gedrag en maakten een verwaarloosde indruk.

Vanaf zijn derde woonde Henk in een pleeggezin. Een druk en stotterend jongetje met blond piekhaar. Zijn klasgenoten pestten hem veel. Toen Henk uit wraak op zijn achtste probeerde de school op te blazen door alle gaskranen open te draaien, werd hij psychologisch onderzocht. Volgens het rapport was zijn 'impulscontrole' beperkt en zijn geweten 'lacunair' ontwikkeld. Henk moest terug naar een tehuis. Daar begon hij hasj te roken.

Zijn moeder had inmiddels een nieuwe vriend en in de zomer van 1981 mochten Henk, die toen twaalf was, en Frank thuis komen wonen; Jan-Paul bleef bij een pleeggezin. De stiefvader van de opgroeiende tieners werkte in de horeca en kwam pas laat thuis. Meestal zat moeder dan nog met de jongens *Monopoly* te spelen. Henk: 'Zij was vaak dronken, ik gebruikte inmiddels cocaïne. Geld was er nooit. Daarom stal ik regelmatig whisky voor mijn moeder. En toen Frank graag wilde vissen, pikte ik een mooie werphengel.' Toen de relatie met de stiefvader eindigde, moest Henk opnieuw naar een tehuis. Daar werd hij misbruikt door een groepsleider. Begin 1983 vertrok z'n moeder met Frank en haar nieuwe vriend naar Engeland.

Henk mocht niet mee. Zijn moeder vond hem te moeilijk: net als zijn natuurlijke vader had hij weinig gevoel. Afsproken werd dat hij regelmatig op bezoek zou komen, maar z'n moeder liet niets meer van zich horen.

In juli 1984 mocht Henk, inmiddels vijftien, bij zijn stiefvader komen wonen. Op school raakte hij bevriend met Steve B. Docenten vonden de twee een levensgevaarlijk koppel. Henk spijbelde veelvuldig en werd na drie maanden van school gestuurd. Hij werkte korte tijd als schoonmaker in de bar-bistro van zijn stiefvader en in de Bijlmerbajes, maar liep steeds vaker weg. Voor de zoveelste keer moest Henk naar een tehuis.

DODENLIJST

Door de vele gedwongen verhuizingen voelde Henk zich als een ding behandeld. Hij was wars van autoriteiten en vertrouwde niemand meer: mensen lieten je altijd in de steek. Toch ging Henk al snel weer bij zijn stiefvader wonen. Hij werkte in die tijd op de markt en hing met Steve nachtenlang rond in coffeshops en op straat. 'Ik was zwaar aan de coke en de speed.' Op Oudejaarsavond 1985 vroeg zijn stiefvader aan Henk of hij nog goede voornemens had. 'Ja,' zei Henk ijskoud: 'De eerste die mij ook maar iets in de weg legt, schop ik compleet in elkaar.'

'Wie zal zo'n
alleenstaande
gehandicapte
man nou
missen?'

Inmiddels zeventien jaar oud wilde Henk op eigen benen staan. Op 1 november 1986 kon hij de sleutel voor een flat komen halen. Maar de mevrouw van de Woningbouwvereniging moest hem teleurstellen: hij was nog minderjarig en zijn stiefvader en voogdes wilden niet voor hem tekenen. Henk: 'Toen besloot ik ze af te maken.'

Boven aan zijn dodenlijst stonden zijn stiefvader en zijn voogdes. Maar ook zijn moeder moest dood, net als de groepswerker door wie Henk was misbruikt. Zijn haatgevoelens waren overweldigend. *Helter skelter* en *Scarface* bekeek hij vrijwel dagelijks. En hij las het boek waarop *Helter skelter* was gebaseerd. 'Dat vond ik geweldig. De Manson-bende sloop bij mensen binnen die gewoon thuis waren. Dan verschoven ze alleen een asbak.'

Voor hij zijn dodenlijst zou afwerken, wilde Henk eerst oefenen. Zijn oog viel op de alleenstaande Cees van Nimwegen, een gehandicapte buurman van 42 die een paar deuren verder op de galerij woonde. Henk deed weleens wat klusjes voor hem. Wie zou zo'n man nou missen? In alle rust maakte

Henk een gedetailleerd draaiboek. Hij zou bij Cees op bezoek gaan, hem bedwelmen en daarna wurgen. Vervolgens zou hij het huis opruimen en zijn vingerafdrukken verwijderen. Aanvankelijk wilde hij het huis daarna in de brand steken, maar zijn boxer Caesar zou bij een uitlaande brand gevaar kunnen lopen.

De moord stond gepland op 12 augustus 1987. Tien dagen daarvoor nam Henk zijn

'bloedbroeder' Steve in vertrouwen. Die leek het wel spannend. Ze zouden doen alsof ze een paar windbuksen van Cees wilden kopen. Eenmaal binnen zou Henk hem bedwelmen en bij de uitroep '*Helter skelter*' zouden ze er op los slaan, tot hij dood was.

LUCHTDRIUKPISTOOL

Dinsdagavond 11 augustus 1987 bellen Henk en Steve om 21.00 uur aan bij Cees van Nimwegen. Die laat hen nietsvermoedend binnen. Terwijl Cees foto's van een safari in Kenia laat zien, mengt Henk stiekem fijn gemalen slaapmiddelen door diens drankje. Cees blijft echter klaarwakker. De vrienden laten hem maar kletsen, drinken intussen stevig mee en bekijken geïnteresseerd twee windbuksen. Een paar uur later doet Henk opnieuw slaappillen in het glas van Cees. Die lijkt het nu te merken en vraagt de jongens of ze willen weggaan. Hij is moe. Het is dan woensdagochtend 12 augustus. Henk springt overeind: '*Helter skelter*'

Als gekken beginnen de vrienden, elk met een windbuis, op Cees in te slaan. '*Time to die!*' schreeuwt Henk, die zo hard slaat dat er weinig van de windbuis overblijft. Het voelt alsof hij in *Helter skelter* speelt. Cees ligt met ingeslagen schedel op de grond, maar ademt nog. Voor Henk is hij een ding geworden. Vergeefs proberen ze hem te wurgen met een meegebrachte schoenveter. Henk buigt zich over het bebloede hoofd. 'Je zei dat ik nog maar niet kwam kijken, hè! Kijk dan maar eens hierin!' En hij plaatst de loop van een luchtdrukpistool op het rechteroog. Terwijl hij aan *Scarface* denkt, schiet hij zeven keer dwars door het oog.

Om de slachtpartij op een roofmoord te doen lijken, laden de vrienden een videorecorder en stereo in de aangepaste witte Toyota Starlet van Cees. Ze parkeren de auto bij een andere flat en gaan slapen. Een paar uur later staan ze alweer kramen op te bouwen op de markt. Die avond vinden familieleden het lijk van Cees van Nimwegen. Donderdagavond 13 augustus wordt Henk thuis als mogelijke getuige gehoord van de moord op zijn buurman. Ook Steve en diens vriend Remco – toevallig bij Henk op bezoek – worden gehoord. Afsproken wordt de volgende dag een verklaring op het bureau af te leggen. Als de politie weg is, vertelt Henk dat zij de daders waren. Dat is een domme vergissing. Remco geeft de vrienden

DELICTGEVAARLIJK

Voorafgaand aan de rechtszaak worden Henk en Steve onderzocht in het Pieter Baancentrum in Utrecht. Volgens het rapport vreesden groepsleiders de 'koude, fixerende blik' van Henk. Die blik had iets van slangen, vond de psychiater. Slechts een enkeling zag ook een andere kant. Tegen de psycholoog zei Henk dat hij niet kon huilen: 'Ik weet niet wat voor geluid ik erbij moet maken.' Hij bleek niet in staat een halt toe te roepen aan zijn agressieve impulsen. 'Met name (niet) wanneer betrokkene het gevoel krijgt dat hem bepaalde regels worden voorgeschreven.' Henk is in sterk verminderde mate toerekeningsvatbaar.

Tijdens de zitting zegt Henk dat hij in de Bijlmerbajes *Helter skelter* meteen heeft aangevraagd. De officier van justitie eist tegen beide verdachten negen jaar cel plus onvoorwaardelijke terbeschikkingstelling van de regering. De rechtbank vindt echter dat Henk en Steve zo snel mogelijk moeten worden behandeld en hij veroordeelt ze tot twee jaar plus tbs. Het Gerechtshof laat dat vonnis in de zomer van 1988 ongewijzigd.

Zijn hekel aan autoriteiten speelt Henk parten. Op 19 juli 1989 wordt hij overgeplaatst naar de Van Mesdagkliniek in Groningen, maar hij weigert elke behandeling. Hij zit soms maanden achtereen in de isoleercel, suf van de medicijnen. Henk vindt het zinloos met zijn psychotherapeut te praten over zijn babytijd. En hij wil onder geen beding samen met de anderen eten. 'Dan werd weer gezegd dat ik mij aan het groepsgebeuren onttrok. Maar het enige dat telt is of je nog delictgevaarlijk bent.' Liever zit Henk in zijn cel hasj te roken, zo'n dertig joints per dag.

Henk is een lastige patiënt. Hij komt te laat of zelfs dronken

terug van verloven, loopt voortdurend te schelden en verstoort daardoor de sfeer op de afdeling. In februari 1995 houdt Henk het voor gezien: hij keert niet terug van een ongeleide verlof. 'Ik wilde laten zien dat ik buiten goed kon functioneren, dat ik niet delictgevaarlijk was.' Hij overweegt zich aan te melden bij het Vreemdelingenlegioen. 'Maar ik kan niet tegen bevelen.'

Dan vlucht hij naar Engeland. Henk ontkent dat hij nog steeds zijn moeder wilde vermoorden. Hij werkt in de horeca en als au pair drie kleine kinderen. Drie werkt hij daar tot volle tevredenheid, zo blijkt uit zijn ontslagbrief. Met die brief als bewijsstuk voor z'n goede gedrag, belt hij de Van Mesdag of hij bij tegekomst meteen naar de reclassering mag.

De Van Mesdagkliniek heeft weinig vertrouwen meer in Henk, maar hij wordt toch weer opgenomen. Volgens de rapportages is hij een man met twee gezichten. 'Enerzijds kan hij vriendelijk, behulpzaam en positief ingesteld zijn. Daarnaast kan hij ook zeer beangstigend overkomen. Indien hem voor zijn gevoel geen autonomie wordt gegund, zal hij zijn "slechte kant" laten zien.'

Toch mag Henk in de zomer van 1996 een woning betrekken in Groningen. Hij bezoekt trouw zijn lessen Tai Chi en richt in een buurtcafé een biljartclub op. Vol ambities begint hij in Zwolle aan een parttime beroepsopleiding voor hulpverlening aan randgroepjongeren. Zelf regelt hij een stage in Leek, maar als hij in de financiële problemen raakt, moet hij zich meteen bij de kliniek melden. Henk vlucht naar Amsterdam en blijft vier dagen weg. Begin 1997 adviseert de Van Mesdagkliniek om de tbs te verlengen: 'Een gewelddadige recidive kan niet voldoende worden uitgesloten.' Henk voelt zich ernstig in zijn vrijheid beperkt. In zijn cel draait hij *death metal* en bekijkt bloedige films.

Omdat hij dan al bijna tien jaar vastzit, overweegt de rechtbank om, in tegenstelling

tot het advies van de Van Mesdagkliniek, de tbs te stoppen. Dat zou echter te abrupt zijn, en via het selectie-instituut wordt Henk eind 1997 overgeplaatst naar de Van der Hoevenkliniek in Utrecht. Vijf weken later noemt het hoofd behandeling in een advies aan de rechtbank Henk 'een krenkbare man'. Hij verwacht geen risico op korte termijn, wel zodra er spanningen komen. 'De reclassering zou de vinger aan de pols moeten houden.'

Op 10 april 1998 verlengt de rechtbank de tbs met een jaar 'met beëindiging van de verpleging van overheidswege'. Wat neer komt op een voorwaardelijk ontslag.

Het verplichte contact met de reclassering verloopt moeizaam. Henk regelt zelf een woning en vindt werk als huismeester. Na drie maanden belt Henk de reclassering. Zijn naam blijkt niet in de computer te staan. 'Had ik eindelijk een contactpersoon en vroeg die man wat ik zou doen als er bij mij thuis werd ingebroken. Dacht hij soms dat ik die inbreker zou helpen inpakken? Kom nou! Die gaat van driehoog door het raam naar buiten! Met zo'n domme vraag willen ze inschatten of ik nog delictgevaarlijk ben.'

Op 29 maart dit jaar is de tbs van Henk opgeheven, drieëneenhalve week na zijn dertigste verjaardag. Het is op 9 augustus dertig jaar geleden dat de Manson-moorden werden gepleegd. Henk beschouwt Manson allang niet meer als zijn idool. 'De moord op Cees van Nimwegen was een extreem voorbeeld van zinloos geweld. Het is maar goed dat ik toen werd gepakt, anders had ik mijn hele lijstje afgewerkt. Maar het zal nooit meer gebeuren.'

PLANTSOENARBEIDER

Henk is een gespierde man geworden en voelt zich ook mentaal ijzersterk. Zes avonden per week doet hij aan Tai Chi en hij mediteert voor het slapen gaan. Hij werkt nog altijd, nu als plantsoenarbeider, en heeft sinds kort een vriendin. Over zijn verleden zegt hij, met op de achtergrond lome reggae van Peter Tosh: 'Ik heb een raar leven gehad, maar ook heel saai. Binnen maak je niets mee. Ik wilde met opgeheven hoofd uit die kooi. Dat is mij gelukt, maar het heeft wel te lang geduurd.'

Eigenlijk begint hij nu pas te leven, zegt Henk. 'Ik geniet van mijn vrijheid, van het sporten en van mijn meisje.'

Het liefst zou hij in de opvang van criminele jongeren willen werken. 'Omdat ik zelf in die situatie heb gezeten, zou ik goede dingen kunnen doen, maar een vaste baan is uitgesloten. Ik kom niet in aanmerking voor een bewijs van goed gedrag.'

Op verzoek van betrokkene is de naam Henk F. gefingeerd

